Izvorni znanstveni članak
327.39(=16)(497.1)"1946"

SVESLAVENSKI KONGRES U BEOGRADU 1946. I NJEGOVA PERCEPCIJA U HRVATSKOM TISKU

HRVOJE KLASIĆ

1. UVOD

Završetkom Drugog svjetskog rata, nakon punih šest godina stradanja i krvoprolića, u svijetu je zavladao mir. Međutim, kraj ratnih operacija nije značio i početak stabilnosti. Naprotiv, savezništva sklopljena u ratu njegovim završetkom počela su se raspadati, a svijet se sve više počeo dijeliti na dva suprotstavljena bloka. U jednom od njih, onom s komunističkim predznakom, glavnu pokretačku snagu činili su slavenski narodi. Iako je do formalnog osnivanja "istočnog bloka" došlo tek početkom 1955., već su deset godina ranije bile jasno vidljive njegove konture. Već je tada bilo očigledno da će svoje mjesto u tom bloku pronaći one europske zemlje u kojima su nakon rata na vlast došle komunističke partije. Osim toga, unatoč javno proklamiranoj ravnopravnosti svih zemalja članica, kao nepobitna činjenica od samog se početka nametala i vodeća uloga SSSR-a.

Uz SSSR, jedna je komunistička zemlja nakon Drugog svjetskog rata (prije svega zahvaljujući događajima tijekom, ali i neposredno nakon rata) zaokupljala sve veću pažnju međunarodne javnosti. Riječ je o Jugoslaviji.[1] Upravo odnos između SSSR-a i Jugoslavije pokazat će se iznimno značajnim, ne samo za odnose unutar spomenutog bloka, nego i za razvoj cjelokupne vojne, ekonomske i političke situacije u drugoj polovici 20. stoljeća. Prve tri godine nakon rata, taj odnos bio je gotovo idiličan. Kao i sve ostale komunističke zemlje i Jugoslavija je u SSSR-u vidjela najvećeg prijatelja, ali i zaštitnika. S druge strane,

1 Službeni naziv za državu nastalu tijekom Drugog svjetskog rata bio je najprije Demokratska Federativna Jugoslavija (DFJ), zatim Federativna Narodna Republika Jugoslavija (FNRJ), a od 1963. pa sve do raspada Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ).

upravo uloga Jugoslavije u ratu, kao i geostrateški položaj u miru, bile su činjenice zbog kojih je ova zemlja zauzimala posebno mjesto u sovjetskoj vanjskoj politici.

Jedan od pokazatelja uloge Jugoslavije unutar bloka komunističkih zemalja bio je i izbor mjesta održavanja prvog poslijeratnog Sveslavenskog kongresa, koji se krajem 1946. održao u njezinom glavnom gradu Beogradu. Predmet ovog članka je percepcija tog kongresa u tisku Hrvatske, druge po veličini jugoslavenske republike.

2. PRILIKE U HRVATSKOJ I JUGOSLAVIJI 1945. – 1946.

Kraj Drugog svjetskog rata Jugoslavija je dočekala s velikim ljudskim i materijalnim gubicima.[2] Kako bi se što brže i efikasnije pristupilo obnovi zemlje, trebalo je učvrstiti unutrašnjo, ali i vanjskopolitičku situaciju. Unatoč sporazumu Tito – Šubašić[3], kojim je dogovoreno zajedničko sudjelovanje u vlasti komunista i prijeratnih jugoslavenskih političara, stvaranjem nove države započela je uspostava revolucionarne diktature Komunističke partije Jugoslavije (KPJ). Ona se osjećala u svim segmentima života, od politike i gospodarstva, do kulture i znanosti. Izgradnja novog društveno – političkog sistema, prvih se poslijeratnih godina svela na gotovo doslovno kopiranje ruskog, tj. sovjetskog modela.

Na teškoće u izgradnji nove države utjecao je između ostalog i vrlo kompliciran međunarodni položaj. S jedne strane, zahvaljujući prije svega partizanskom pokretu, Jugoslavija je nakon rata prihvaćena kao zemlja saveznica, a time i pobjednica. S druge pak strane, poziciju Jugoslavije na međunarodnoj političkoj sceni sve su više uvjetovale političko–ideološke razlike u odnosu na zapadne zemlje, a pogotovo sve tješnji odnosi sa SSSR-om. Spomenuti antagonizmi kulminirali su tijekom 1945./46. prilikom određivanja državne granice s Italijom (Tršćanska kriza) i Austrijom, te jugoslavenskim angažmanom u grčkom građanskom ratu. Istovremeno sa zaoštravanjem odnosa prema Zapadu, Jugoslavija se sve više okretala Istoku. Osim sa SSSR-om, s kojim je još u travnju 1945. potpisan "Ugovor o prijateljstvu, uzajamnoj pomoći i poslijeratnoj suradnji", slične bilateralne ugovore Jugoslavija potpisuje i s ostalim zemljama "narodne demokracije".[4] U tom kontekstu mogu se pratiti i brojni posjeti lidera komunističkih zemalja Jugoslaviji.[5]

2 Ljudske žrtve procijenjene su na oko milijun ljudi, dok je oko 25% stanovništva ostalo bez krova nad glavom. Kao neposrednu ratnu štetu Jugoslavija je prijavila iznos od 9 milijardi 145 milijuna dolara. Vidi: Dušan Bilandžić, Hrvatska moderna povijest, Golden marketing, Zagreb, 1999., 205. (dalje: Hrvatska povijest); Jovan Marjanović, Đorđe Knežević, Branko Petranović, Aleksandar Jovanović, 25 godina socijalističke Jugoslavije, Beograd, 1968., 192.-195. (dalje:25 godina Jugoslavije)

3 Niz razgovora između Josipa Broza Tita, kao predstavnika nove vlasti i Ivana Šubašića, predstavnika jugoslavenske kraljevske vlade u Londonu, započeo je na inicijativu zapadnih saveznika sredinom 1944. Konačni sporazum zaključen je 1. studenog 1944.

4 Ugovor s Poljskom potpisan je 18. ožujka 1946., s Čehoslovačkom 9. svibnja 1946., Albanijom 9. srpnja 1946., Bugarskom 27. studenog 1946., Mađarskom 8. prosinca 1947. i Rumunjskom 19. prosinca 1947. Hrvatska povijest, 209., 25 godina Jugoslavije, 223.

5 U listopadu 1946. Jugoslaviju je posjetila visoka poljska delegacija predvođena predsjednikom Poljskog narodnog vijeća Boleslavom Bierutom i maršalom Rolla-Rzimierskim. Tom prilikom u Beogradu se na dočeku okupilo oko 120 tisuća ljudi. Vjesnik, listopad 1946.

Iako se radi o periodu kada blokovi službeno još uvijek nisu postojali, sve su češći bili različiti oblici političkog, ekonomskog, vojnog ili kulturnog integriranja zemalja. Uzajamnost i suradnja slavenskih naroda predstavljali su jedan od oblika integracije komunističkih zemalja. Pri tom, cilj nije bila samo suradnja i međusobno pomaganje spomenutih zemalja, nego i zastupanje zajedničkih interesa na međunarodnoj političkoj sceni. Upravo u tu svrhu organiziran je 1946. Sveslavenski kongres u Beogradu, kako bi se zemljama kapitalističkog Zapada uputila jasna politička poruka o postojanju jakog i složnog saveza komunističkih zemalja predvođenih SSSR-om.

3. SVESLAVENSKI KONGRES U BEOGRADU

Slavenski pokret i priprema Kongresa

Tijekom Drugog svijetskog rata, uzajamnost i međusobna podrška slavenskih naroda ušli su u potpuno novu fazu. Neposredno nakon napada Hitlera na SSSR, u Moskvi je održan Sveslavenski miting, koji je imao prije svega mobilizacijsku ulogu.[6] Tom prilikom naglašeno je nekoliko ciljeva slavenskog pokreta. S obzirom na ratne okolnosti, primarni cilj bio je borba protiv fašizma. Osim toga, razmišljalo se i o razdoblju nakon pobjede, kada će se ne samo u SSSR-u, nego i u ostalim slavenskim zemljama krenuti u izgradnju komunističkog sistema. Upravo zbog toga, kao važan cilj naglašena je i borba protiv "reakcionarnih režima", koji su u tim zemljama bili na vlasti do Drugog svjetskog rata. U tom smjeru, sudionici mitinga odbacili su i ideju panslavizma, ocijenjenu *kao skroz reakcionarnu struju, koja je duboko suprotna visokim zadacima jednakosti naroda i nacionalnog razvitka svih država.*[7] Tijekom rata osnovan je i Sveslavenski komitet u Moskvi, koji je trebao koordinirati brojne aktivnosti, od izdavanja časopisa ("Slavjane") do organiziranja partizanskih odreda sastavljenih od boraca iz Jugoslavije, Poljske i Čehoslovačke.[8] Krajem rata slavenski komiteti počinju se osnivati i u drugim zemljama.[9] Prilagodivši se mirnodopskim uvjetima, komiteti su svoj rad uglavnom usmjerili na kulturno–promidžbene aktivnosti (organiziranje izložbi, koncerata, proslava...).

Inicijativa za organiziranjem prvog poslijeratnog sveslavenskog kongresa došla je iz Jugoslavije. Na Kongresu su se po prvi put trebali sastati predstavnici javnog i kulturnog života Rusije, Bjelorusije, Ukrajine, Poljske, Čehoslovačke, Jugoslavije, Bugarske, te predstavnici Lužičkih Srba i Slavena iz SAD. Prijedlog, koji je uskoro prihvaćen od svih slavenskih komiteta, bio je da se kongres održi upravo u Beogra-

6 Momčilo Mitrović, "Prvi posleratni Sveslovenski kongres 1946. godine", Tokovi istorije, , 1-4/1999., 118.-127. (dalje: Mitrović, Sveslovenski kongres)

7 Isto, 118.

8 Vjesnik, 28.11.1946.

9 Slavenski komitet u Sofiji osnovan je krajem 1944., u Jugoslaviji u siječnju 1945., u Čehoslovačkoj u kolovozu 1945., u Poljskoj u rujnu 1945. Komitet za Slovačku osnovan je u srpnju 1945., a Lužičkosrpski komitet krajem 1945. Mitrović, nav.dj., 119.

du, tijekom 1946. Točan datum održavanja, sastavi delegacija, te dnevni red kongresa, utvrđeni su u srpnju 1946. na sjednici Organizacijskog komiteta, kojoj su pristustvovala po dva člana Komiteta zemalja učesnica.[10] Početkom studenog 1946., odlučeno je da će novo (stalno) sjedište Sveslavenskog komiteta biti premješteno iz Moskve u glavni grad Jugoslavije.[11] Govor koji je na konferenciji za tisak održanoj tim povodom u Sofiji izrekao sekretar Sveslavenskog komiteta, sovjetski pukovnik Močalov, trebao je poslužiti kao dodatni motivacijski element održavanju Kongresa. Prema njegovim riječima *djelatnost međunarodne reakcije danas je uperena baš protiv jedinstva Slavena*, nastavivši kako se to *naročito čini putem tzv. 'atomske diplomacije', koja želi da pokaže da slavenske zemlje teže za formiranjem zajedničkog bloka uperenog protiv drugih naroda.*[12]

Cijela druga polovica 1946. bila je posvećena pripremama Kongresa. To se nije odnosilo samo na organizacijske pripreme, nego i na svojevrsnu mobilizaciju javnosti. Cilj je bio što većem broju ljudi objasniti smisao samog Kongresa, ali ideje slavenskog pokreta općenito. Najvažniju ulogu u tom dijelu igrale su novine, a kako je tema ovog rada percepcija Kongresa u Hrvatskoj, za tu je svrhu napravljena analiza hrvatskih novina. Od hrvatskih su se novina, po čitanosti, tradiciji, kao i teritorijalnoj pokrivenosti, u tom trenutku isticali *Vjesnik* (Zagreb), *Slobodna Dalmacija* (Split), *Glas Istre* (Pula) i *Glas Slavonije* (Osijek).

Gotovo dva mjeseca prije službenog otvorenja, u *Vjesniku* je objavljen članak pod naslovom "Pripreme za prvi posljeratni Slavenski kongres".[13] Da je Kongres izazivao interes i svjetske javnosti, vidljivo je iz intervjua, kojeg su 16. listopada 1946. s Josipom Brozom Titom napravili Leo Sulzberger, direktor *New York Timesa* i Robert Low, dopisnik magazina *Life* i *Times*.[14] U nizu pitanja vezanih uz aktualnu političku situaciju, jedno je glasilo: *Da li bi Maršal mogao nešto da nam kaže o dnevnom redu Sveslavenskog kongresa, koji će se uskoro održati u Beogradu?* Titov odgovor glasio je: *Moram da kažem da mi nije poznat dnevni red Kongresa i da još ne znam o čemu će se tamo raspravljati. Znam samo da će Kongres održati u Beogradu, ali za to postoje drugi ljudi u čiju nadležnost to spada.*[15] Istoga dana kada je objavljen spomenuti intervju, u službeni posjet Jugoslaviji doputovala je poljska delegacija, predvođena predsjednikom Poljskog narodnog vijeća Bołestavom Bierutom i maršalom Michałom Rolla – Rzimierskim.[16] Slijedećih nekoliko dana, ovaj je posjet bio glavna vijest u hrvatskim novinama. Projekt slavenske uzajamnosti i suradnje nije bio usmjeren samo na političke odnose. Ono što se pokušavalo naglasiti, posebno u najavama Sveslavenskog kongresa, bila je potreba za kulturnom suradnjom. Tako

10 Isto
11 Vjesnik, 3.11.1946.
12 Isto
13 Vjesnik, 16.10.1946.
14 Intervju je objavljen u Vjesniku, 18.10.1946.
15 Isto
16 Vjesnik, 19.-24.10.1946.

su nakon poljskih političara Jugoslaviju ili točnije Hrvatsku krajem studenog 1946. posjetili i poljski književnici Zofja Nałkowska i Aleksandar Wat, razmijenivši tom prilikom iskustva s hrvatskim kolegama.[17]

Desetak dana prije otvaranja, Kongres je postao tema kojom su se hrvatske novine svakodnevno bavile. Iz broja u broj pisalo se o programu Kongresa, te o sastavu svake pojedine delegacije. Osim vijesti informativnog karaktera, sve su češći bili članci koji su obrađivali povijest, tražeći upravo u njoj opravdanje za što čvršću povezanost slavenskih naroda u budućnosti. Glavnim krivcem za težak položaj Slavena kroz povijest imenovan je njemački imperijalizam. On se razvijao i rastao od srednjeg vijeka, preko Križarskih ratova, sve do Drugog svjetskog rata, kada je definitivno pobijeđen. Za razliku od Nijemaca, koji su proglašeni "vjekovnim neprijateljima Slavena", u člancima se neprestano ističe "spasiteljska" uloga ruskog naroda.[18]

Sveslavenski kongres u Beogradu, 8. – 12. prosinac 1946.

Sve navedene hrvatske novine, u nedjelju 8. prosinca osvanule su s naslovnicama posvećenima Sveslavenskom kongresu. Već samim naslovima, koji su više podsjećali na propagandne parole, nastojao se pojačati pozitivni efekt cijelog događaja.[19]

Kongres je svečano otvoren 8. prosinca u 12 sati. U ime domaćina, sudionike je pozdravio predsjednik FNRJ Josip Broz Tito. U svom govoru Tito je naglasio važnost slavenske uzajamnosti *kako se više nikad nebi ponovile strahote koje su Slaveni proživljavali.*[20] Premda je i Tito poricao bilo kakvu namjeru stvaranja slavenskog bloka, njegovo naglašavanje aktualnog političkog trenutka, u kojem se na međunarodnoj političkoj pozornici stvaraju uvjeti mira, ide u prilog tezi da održavanje Kongresa nije bilo inicirano isključivo potrebama kulturne suradnje slavenskih naroda.

Nakon svečanog otvorenja, pozdravnih govora i intoniranja himni SSSR-a, Poljske, Čehoslovačke, Bugarske i Jugoslavije, Kongres je započeo s radom. Prema dnevnom redu, prvi je riječ uzeo Milovan Đilas, ministar bez portfelja u Vladi FNRJ. U svom referatu "Slavenski narodi u borbi za mir i demokraciju", Đilas vrlo otvoreno i direktno proziva zapadne političare kao glavne krivce za atmosferu nestabilnosti, koja je stvorena nakon završetka rata. Govoreći o pojmu "željezne zavjese", on ističe da nisu Slaveni postavili tu zavjesu *nego bi htio da ju postavi Churhill i ostali ratni huškači tipa Churchilla.*[21]

17 Vjesnik, 21.-24.11.1946.

18 Vidi članke: *"Značenje jedinstva slavenskih naroda u borbi za mir"*, Vjesnik, 27.11.1946. i *"Borba Slavena za slobodu i nezavinsost"*, Vjesnik, 28.11.1946.

19 Neki od naslova bili su: *"Živio prvi Slavenski kongres u Beogradu", "Slavenski kongres u Beogradu – moćno oružje demokracije, kulture i mira", "Živio prvi Slavenski kongres u Beogradu, veličanstvena manifestacija bratstva i sloge svih slavenskih naroda", "Slavenski kongres u Beogradu bit će novi prilog miru i demokraciji u svijetu"*

20 Vjesnik, 9.12.1946.

21 Vjesnik, 11.12.1946.

Centralna tema Kongresa bio je doprinos slavenskih naroda svjetskoj kulturi.[22] Glavni govornik bio je sovjetski akademik B. D. Grekov, koji je dao opći pregled razvoja društveno–političkog i kulturnog života slavenskih naroda, od doseljenja do 40-tih godina 20.st. Nakon njega, o doprinosu svakog pojedinog slavenskog naroda govorili su predstavnici Jugoslavije, Čehoslovačke, Bugarske i Poljske.[23] Nakon uvodnih referata uslijedila je diskusija u kojoj je sudjelovao velik broj govornika. Poseban su interes, najviše zbog samog prisustva i sudjelovanja na Kongresu, svojim izlaganjima izazvali srpski patrijarh Gavrilo, zagrebački msgr. Svetozar Rittig i ruski mitropolit Nikolaj. Uz sudjelovanje predratnih intelektualaca i predstavnika građanskih političkih stranaka, sudjelovanje svećenika na Kongresu bilo je također dio propagande, kojom se nastojala pokazati snaga i uloga Komunističke partije u svim slojevima društva.

Praćenje tijeka Kongresa hrvatske su novine svakodnevno upotpunjavale različitim člancima o povijesti i kulturi slavenskih naroda (npr. članak "Lužički Srbi u borbi za svoju nezavisnost", feljton "Bilješke iz Bugarske" ili pjesme hrvatskog pjesnika S. S. Kranjčevića "Slavenska lipa" i ruskog pjesnika F. J. Tjutčeva "Slavenima"). Ulogu upoznavanja hrvatske javnosti s životom ostalih slavenskih naroda imali su i intervjui sa sudionicima Kongresa.[24] U propagandnom smislu, najveći efekt imali su intervjui s predstavnicima Slavena koji su živjeli na Zapadu. Osim uobičajenih komunističkih parola koje se svakodnevno slušalo, javnost je sada iz prve ruke mogla čuti pohvale na račun Jugoslavije i njezinog ekonomsko–političkog uređenja. Tako predstavnik Saveza kanadskih Srba hvali izgradnju i industrijalizaciju Jugoslavije, a kritizira nesređenost cijena na Zapadu, dok predstavnici američkih Slavena prenose oduševljenje iseljenika stvaranjem nove Jugoslavije.[25]

Za vrijeme trajanja Sveslavenskog kongresa održan je i niz popratnih događaja. Jedan od najvećih bila je izložba "Borba slavenskih naroda za nezavisnost i slobodu". U pet paviljona Etnografskog muzeja u Beogradu, svaka slavenska zemlja priredila je poseban postav. Slavenski duh osjećao se i u kino repertoaru, kojim su tih dana prevladavali ruski filmovi. Govoreći o umjetničkim vrijednostima sovjetskih filmova, prepoznatima i na filmskom festivalu u Cannesu, u *Vjesniku* je izašao slijedeći komentar: *Sovjetski filmovi dobili su prve nagrade (u Cannesu, op.a.) ne samo zbog svoje sadržajne i idejne vrijednosti, s kojom se uopće ne mogu uspoređivati bezidejna, prazna i nesmislena naklapanja većine ostalih filmskim produkcija, nego i zbog svoje oblikovne snage i tehničke dotjeranosti, kojom nadilaze i američke filmove.*[26] Najmasovniji događaj bio je svakako miting u čast Sveslavenskog kongresa, održan u Beogradu pred 200 tisuća građana. Centralna ličnost mitinga bio je maršal SSSR-a Tolbuhin.

22 Vjesnik, 8. i 11.12.1946.

23 O doprinosu jugoslavenskih naroda govorio je prof. dr. Stevan Jakovljević, poljskog prof. Mieczysław Michalowicz, češkog i slovačkog prof. dr. Zdenek Nejedly, te bugarskog akademik Todor Pavlov.

24 Npr. intervju s pomoćnikom ministra prosvjete Poljske Stanisławom Trojanovskim u kojem govori o suvremenom poljskom školstvu, objavljen u Vjesniku, 15.12.1946.

25 Vjesnik, 8. i 19.12.1946.

26 Vjesnik, 8.12.1946.

Prvi poslijeratni Sveslavenski kongres završio je s radom 12. prosinca 1946. donošenjem "Proglasa slavenskim i svim slobodoljubivim narodima svijeta". Proglas, kao završni dokument i svojevrsna poruka svijetu, svojim je sadržajem još jednom pokazao pravi smisao Kongresa. Najmanje riječi u njemu bilo je o kulturi i kulturnoj suradnji, koji su proklamirani kao temeljna načela Kongresa. Bila je to prilika da se svijet još jednom upozori na snagu i jedinstvo slavenskih naroda, predvođenih svojim velikim "ruskim bratom". Na Kongresu je izabran i Općeslavenski komitet, čija je zadaća između ostalog bila priprema drugog Sveslavenskog kongresa, koji se trebao održati u 1948. u Pragu, na dan stogodišnjice Prvog slavenskog kongresa (1848.).[27]

Završetkom Kongresa, delegacije su se u Jugoslaviji zadržale još nekoliko dana. Odmah nakon službenog zatvaranja sudionici Kongresa su došli u posjet glavnom gradu Hrvatske.[28] Preko novina građani Zagreba pozvani su da grad okite zastavama, cvijećem i zelenilom, te da u što većem broju dođu pozdraviti goste iz slavenskih zemalja. Centralni miting održan je pred zgradom željezničkog kolodvora, gdje se okupilo oko 100 tisuća ljudi. Goste su primili najviši politički predstavnici Hrvatske, predvođeni Vladimirom Nazorom, predsjednikom Prezidijuma Sabora NR Hrvatske. Osim protokolarnih dužnosti, za goste je pripremljen i bogat kulturni program.[29] Nakon Zagreba, kao posljednje odredište gosti su posjetili Sloveniju, te u dvodnevnom boravku posjetili Ljubljanu i Bled.

4. ZAKLJUČAK

Prvi i ujedno posljednji poslijeratni Sveslavenski kongres, održan u Beogradu 1946. može se dijelom promatrati i kao nastavak slavenskog pokreta, započetog i dijelom institucionaliziranog tijekom 19. st. Međutim, ovaj Kongres imao je i svoje specifične razloge održavanja, uvjetovane prije svega aktualnim političkim trenutkom. Završetkom Drugog svjetskog rata svijet se podijelio na Istok i Zapad. Podjela, iako naizgled geografskog karaktera, bila je uvjetovana prije svega ideološkim i ekonomskim faktorima. Slavenski narodi svoje su mjesto našli na Istoku, u krugu zemalja s komunističkim predznakom.

Jednim od ključnih elemenata u procesu izgradnje mira pokazalo se umijeće stvaranja što čvršćih savezništava. Kao što je već spomenuto, savez zemalja na europskom Istoku osim ideološkim momentom, dodatno je bio ojačan i zajedničkim slavenskim porijeklom. Upravo taj argument iskorišten je za prvu veliku i javnu manifestaciju

27 Za predsjednika Općeslavenskog komiteta izabran je general major Božidar Maslarić iz Jugoslavije, a za podpredsjednike Aleksandar Voznesenski, rektor sveučilišta u Lenjingradu, Mieczysław Michalowicz iz Poljske, dr. Zdenek Nejedly iz Čehoslovačke, te Stela Blagojeva iz Bugarske. Vjesnik, 13.12.1946.

28 Vjesnik, 12.,13. i 14.12.1946.

29 Kulturna događanja upriličena su u Hrvatskom narodnom kazalištu, te u Društvu za kulturnu suradnju Hrvatske s Poljskom. Vjesnik, 13.12.1946.

zajedništva i snage komunističkih zemalja. Pod motom jačanja kulturne suradnje slavenskih naroda, krajem 1946. u Beogradu je održan Sveslavenski kongres. Trenutak u kojem je održan, kao i poruke upućene s Kongresa, ukazuju da se nije radilo o događaju s isključivo kulturnim predznakom. Svjetskim institucijama na Zapadu koje su, dogovorajući uvjete mira stvarale temelje novom svjetskom poretku, dano je jasno do znanja da su u tom procesu dobile snažnog "partnera" na Istoku.

Sveslavenski kongres bio je jedan od najvećih i najvažnijih događaja, održanih u Jugoslaviji u prvim godinama nakon Drugog svjetskog rata. Upravo zbog toga i interes javnosti bio je velik. Osim radio stanica, koje su donosile izvještaje s Kongresa, najviše informacija dolazilo je preko novina. U njima su, uz vijesti vezane uz sam Kongres, objavljivani i ostali članci vezani uz tematiku slavenskog pokreta. Izvještavanje s Kongresa, osim informativnog karaktera imalo je prije svega propagandnu ulogu. Analizom svih članaka lako se mogu uočiti glavne poruke namijenjene (hrvatskoj) javnosti.

Prva se odnosila na potrebu za što čvršćim vezama između jugoslavenskih, ali i svih ostalih slavenskih naroda. To je trebala biti garancija opstanka i napretka u vrlo nestabilnim vremenima koja su uslijedila nakon završetka Drugog svjetskog rata.

Druga poruka, koja se unatoč stalno isticanim načelima jednakosti mogla iščitati, bila je uloga SSSR-a, kao vodećeg integracijskog i zaštitničkog čimbenika među slavenskim zemljama. Snaga slavenskog pokreta i snaga Sovjetskog Saveza bile međusobno povezane kategorije, čiji će se sinergijski efekt pokazati uvjetom geopolitičkog balansa u cijeloj drugoj polovici 20. st.

Treća poruka, za razliku od prve koja je odredila pojam "prijatelja", bila je usmjerena na detektiranje zajedničkog "neprijatelja". I dok su kroz prošlost to bili Nijemci i njemački imperijalizam, novim odnosom snaga to su postale zapadne, kapitalističke zemlje sa svojim "imperijalističkim" težnjama.

Sveslavenski kongres bio je jedan u nizu oblika institucionalizirane suradnje slavenskih naroda. Međutim, već slijedeći pokušaj, umjesto dodatnog integracijskog izazvao je dezintegracijski efekt. U godini kada se trebao održati drugi Sveslavenski kongres, Rezolucija Informbiroa isključila je iz komunističkog, ali i slavenskog pokreta jednu od svojih najaktivnijih članica – Jugoslaviju. Ovaj događaj označio je kraj nadama o jedinstvu i ravnopravnosti slavenskih naroda, kao i početak potpuno novih odnosa unutar komunističkog lagera.

THE SLAVIC CONGRESS IN BELGRADE 1946 AND ITS PERCEPTION IN CROATIAN PRESS

Hrvoje Klasić

The article is based on reports, interviews and articles published in Croatian newspapers *Vjesnik*, *Slobodna Dalmacija*, *Glas Istre* and *Glas Slavonije* during December 1946. The first post war-Slavic Congress was held in Belgrade, December 8-12, 1946. The participants were representatives from USSR (Russians, Byelorussians and Ukrainians), Czechoslovakia, Bulgaria, Poland and Yugoslavia, as well as representatives of Slavic organizations from other continents. The main topic of Congress was Slav's contribution to the world cultural heritage and struggle for peace through centuries. Beside that official topic, things discussed on Congress were connected with recently finished WWII and the future of new free world. The Congress also served to prove the strength and the role of USSR not only among Slavic nations but on the international political stage.

HISTORIJSKI ZBORNIK

Godina LVIII
Zagreb 2005.

UDK 93/99
ISSN 0351-2193
Historijski zbornik, god. LVIII, str. 1-244, Zagreb 2005.

Izdavač
Društvo za hrvatsku povjesnicu

Redakcijski odbor
Slaven Bertoša
Mirjana Gross
Tvrtko Jakovina
Ivan Kampuš
Franko Mirošević
Ivica Prlender
Tomislav Raukar
Petar Strčić

Glavni i odgovorni urednik
Ivica Prlender

Članci i rasprave iz časopisa Historijski zbornik su referirani u publikacijama:
ABC Clio
Historical Abstracts
America: History and Life

Adresa uredništva
Društvo za hrvatsku povjesnicu, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 10000 Zagreb, I. Lučića 3, Hrvatska

Časopis izlazi jednom godišnje.

Izdanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH

Grafička priprema i tisak:
Ibis-grafika, IV Ravnice 25, Zagreb